

Janusz NOWAK

Uniwersytet Opolski, Polska

Korzystanie z korepetycji przez opolskich maturzystów – próba rozeznania skali zjawiska

Wstęp

Korzystanie z korepetycji przez uczniów nie jest czymś nowym. Problem ten, bo tak to zjawisko społeczne należy nazwać, jest obecny w polskim systemie kształcenia od dawna. Korepetycje są to prywatne lekcje udzielane przez nauczyciela jednemu lub kilku uczniom [Bray 2007: 20]. Zajęcie te są opłacane przez rodziców uczniów bądź przez samych uczniów. Korepetycje to zajęcia dodatkowe, które są lub były już nauczone w szkole i objęte są programem kształcenia. Do korepetycji nie zalicza się odpłatnych zajęć, które kształtują umiejętności muzyczne, artystyczne czy sportowe (np. prywatne lekcje z gry na gitarze, tańca artystycznego oraz rzeźby). Nie są nimi również zajęcia z języka obcego, który nie jest obowiązkowym przedmiotem szkolnym. Wszystkie te zajęcia są podejmowane głównie dla przyjemności lub też rozwoju zainteresowań i pasji uczniów [Gózdź 2012: 64].

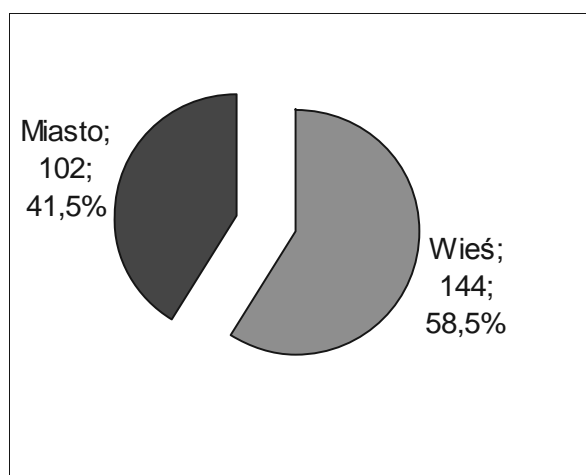
Okres transformacji ustrojowej oraz postępujący rozwój nowych technologii spowodował, że w polskiej gospodarce znacznie wzrósł popyt na wykwalifikowanych i kompetentnych pracowników. Konsekwencją takiego stanu rzeczy był wzrost roli wykształcenia. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w wynikach badań, które przeprowadził CBOS. W 1993 r. tylko 42% badanych Polaków twierdziło, że zdecydowanie warto uczyć się i zdobywać wykształcenie, natomiast w badaniach z 2004 r. aż 76% respondentów było takiego samego zdania. W kolejnych badaniach z 2009 r. wyrażanie widać spadek roli wykształcenia, gdyż 63% badanych Polaków zdecydowanie twierdzi, że warto się kształcić. Zaobserwowana dewaluacja wagi wykształcenia spowodowana jest zapewne tym, iż część społeczeństwa okazała swoje niezadowolenie z faktu, iż wyższe wykształcenie nie gwarantuje zatrudnienia i dobrze płatnej pracy [Kowalczyk 2009: 4].

Zjawisko korepetycji jest obecne w mniejszym lub większym stopniu wszędzie tam, gdzie istnieje system kształcenia. Ma ono charakter globalny. Mamy z nim do czynienia tak w Polsce, jak i poza granicami naszego kraju. Zgodnie z danymi zawartymi w raporcie M. Braya przygotowanym dla Komisji Europejskiej problem korepetycji występuje w różnych krajach Europy z różnym nasileniem. Wyjątkowo wysoki odsetek uczniów pobiera korepetycje w krajach Europy Południowej (Grecja, Cypr). Płatne zajęcia są również powszechne w Europie Środkowej i Wschodniej – wyniki te potwierdzają badania przeprowadzone przez

E. Putkiewicz i jej międzynarodowy zespół [Putkiewicz 2005]. W Europie Zachodniej w ostatnich latach zjawisko to znacznie przybrało na sile. Jedyne kraje skandynawskie są najmniej dotknięte tym problemem, co świadczy o tym, że system kształcenia w tych krajach jest wydolny i spełnia oczekiwania społeczne [Bray 2011: 21–26].

Charakterystyka badanej zbiorowości

W celu określenia skali korepetycji przeprowadzone zostały badania ankietowe wśród maturzystów szkół ponadgimnazjalnych z Opolą. Badania te były anonimowe i dobrowolne. Przeprowadzone zostały w kwietniu tuż przed zakończeniem roku szkolnego. W sondażu wzięło udział 250 maturzystów z trzech opolskich szkół: dwóch techników i jednego liceum ogólnokształcącego. Po wstępnej weryfikacji do dalszej obróbki materiału badawczego zakwalifikowanych zostało 246 poprawnie wypełnionych kwestionariuszy. Wśród badanych było 96 kobiet (39%) oraz 150 mężczyzn (61%). Blisko 3/4 respondentów (184 uczniów) uczęszczało do technikum, natomiast 62 osoby (25,2%) to uczniowie liceum. Struktura badanych ze względu na miejsce zamieszkania została zaprezentowana na rys. 1.

Rys. 1. Miejsce zamieszkania badanych maturzystów

Należy podkreślić, że większość badanych maturzystów (58,5%) to uczniowie, którzy dojeżdżają do Opoli. Wyniki te nie są zaskoczeniem, gdyż większość uczniów uczących się w szkołach ponadgimnazjalnych w Opoli to uczniowie z okolicznych wsi.

Uzyskane wyniki badań

W zasadniczej części kwestionariusza ankiety badani maturzyści udzielali odpowiedzi na kilka pytań. Pierwsze z nich dotyczyło subiektywnej oceny ucznia odnośnie do efektywności nauki szkolnej. W tym celu uczniowie, odpowiadając

na pytanie: „Czy uważasz, że wiedza i umiejętności zdobywane w szkole średniej są wystarczające do zdania matury (egzaminu zawodowego) bez pomocy korepetytora?”, mieli do dyspozycji 5 wariantów odpowiedzi: „zdecydowanie tak”, „raczej tak”, „trudno określić”, „raczej nie”, „zdecydowanie nie”. Wyniki na tak postawione pytanie zostały zestawione w tabeli 1.

Tabela 1

Opinie uczniów dotyczące skuteczności nauki szkolnej

Wariant odpowiedzi	Liczba [N] i odsetek [%] badanych w zależności od typu szkoły					
	Liceum		Technikum		Razem	
	[N]	[%]	[N]	[%]	[N]	[%]
zdecydowanie tak	8	12,9	27	14,7	35	14,2
raczej tak	27	43,5	93	50,5	120	48,8
trudno określić	0	0,0	21	11,4	21	8,5
raczej nie	16	25,8	30	16,3	46	18,7
zdecydowanie nie	11	17,7	13	7,1	24	9,8
Razem	62	100,0¹	184	100,0	246	100,0

Oceny uczniów odnoszące się do skuteczności nauki szkolnej są wyraźnie zróżnicowane, jednak dominuje przekonanie o tym (48,8% wskazań), że zdobyte w szkole wiadomości i umiejętności raczej wystarczą do zdania matury (egzaminu zawodowego). Nie brakuje jednak osób, które są przeciwnego zdania. Prawie co piąty badany (18,7%) sądzi, że wiadomości szkolne raczej nie są wystarczające, zaś co dziesiąty uczeń (9,8%) jest przekonany, że są zdecydowanie niewystarczające do zdania końcowych egzaminów. W swoich ocenach znacznie bardziej krytyczni są uczniowie liceów ogólnokształcących. Prawdopodobnie przyczyną ich ocen są ich własne ambicje i oczekiwania co do wyników uzyskanych na maturze.

Drugie pytanie dotyczyło korzystania z pomocy korepetytora przez uczniów w klasie maturalnej. Blisko połowa badanych uczniów (46,3%) przyznaje, że korzysta z prywatnych lekcji. Wyniki te są diametralnie różne w poszczególnych typach szkół. Blisko 3/4 badanych maturzystów (74,2%) uczęszczających do liceum ogólnokształcącego przyznaje, że korzysta z korepetycji, podczas gdy w technikum niespełna 2/5 uczniów (37%) uczęszczało na prywatne lekcje. Szczegółowy rozkład wyników w poszczególnych typach szkół zestawiony został w tabeli 2.

¹ W niektórych kolumnach tabel odsetki nie sumują się do 100%, co jest wynikiem zaokrągleń.

Tabela 2

Liczba i odsetek uczniów korzystających z korepetycji w klasie maturalnej

Wariant odpowiedzi	Liczba [N] i odsetek [%] badanych w zależności od typu szkoły					
	Liceum		Technikum		Razem	
	[N]	[%]	[N]	[%]	[N]	[%]
Tak	46	74,2	68	37,0	114	46,3
Nie	16	25,8	116	63,0	132	53,7
Razem	62	100,0	184	100,0	246	100,0

Uzyskane wyniki korespondują z rezultatami uzyskanymi przez M. Szewczyk-Jarocką i A. Nowacką, które prowadziły badania wśród maturzystów w Płocku [Szewczyk-Jarocka, Nowacka 2013: 42].

Na kolejne pytanie odpowiadali tylko maturzyści, którzy zadeklarowali, że nie korzystają z korepetycji. Dotyczyło ono przesłanek, jakimi się kierowali, rezygnując z odpłatnych lekcji. Udzielając odpowiedzi na to pytanie, badani mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Zdecydowana większość badanych (75,8%) stwierdziła, że radzi sobie dobrze bez korepetycji, zaś co piąty (21,2%) uważa, że korepetycje są dla niego za drogie. Co jedenasty badany (9,1%) twierdzi, że znajomi pomagają mu za darmo. Natomiast 7 badanych (5,3%) podaje jeszcze inne przyczyny niekorzystania z korepetycji. Wśród powtarzających się odpowiedzi należy wymienić: wspomaganie się internetem oraz samodzielną naukę, która daje lepsze efekty niż korepetycje.

Na pozostałe pytania zawarte w ankiecie odpowiadali już tylko maturzyści, którzy deklarują korzystanie z korepetycji, dlatego też w dalszej analizie będą uwzględniane odpowiedzi tych uczniów.

Pierwsze pytanie w tej grupie dotyczyło liczby przedmiotów, z których maturzyści pobierają korepetycje. Okazało się, że najliczniejszą grupę, w skład której wchodzi 60 osób (52,6%), stanowią uczniowie, którzy pobierają korepetycje z jednego przedmiotu. Ponad 1/3 respondentów (36,8%) deklaruje udział w prywatnych lekcjach z dwóch przedmiotów, natomiast 12 badanych (10,5%) korzysta z pomocy korepetytora z trzech lub więcej przedmiotów. Najczęściej maturzyści korzystają z matematyki. Na ten przedmiot wskazało 78 badanych (68,4%). Kolejne miejsca zajmują: język angielski (34 wskazania; 29,8%), chemia (20 wskazania; 17,5%), język polski (12 wskazań; 10,5%), język niemiecki (11 wskazań; 9,6%), fizyka (9 wskazań; 7,9%) oraz biologia (8 wskazań, 7%). Podsumowując, można stwierdzić, że dominują przedmioty, z których obowiązkowo zdaje się maturę, oraz przedmioty przyrodnicze (chemia, fizyka, biologia), które są wymagane w postępowaniu rekrutacyjnym m.in. na kierunku medyczne.

Co ciekawe, żaden maturzysta z technikum nie zadeklarował, że korzysta z korepetycji z przedmiotu zawodowego, z którego to zdaje się egzamin zawodowy dający tytuł technika. Warto podkreślić, że aby uzyskać ten tytuł, trzeba na egzaminie praktycznym uzyskać 75% ogólnej liczby punktów, podczas gdy na maturze próg ten wynosi tylko 30%.

W kolejnym pytaniu maturzyści podawali powody (mogli wskazać więcej niż jeden), którymi kierują się, uczęszczając na korepetycje. Okazało się, że maturzyści decydują się na korepetycje głównie z trzech powodów. Przede wszystkim chcą lepiej przygotować się do matury. Na taką przyczynę wskazały 62 osoby (54,4%). Kolejnym czynnikiem jest chęć nadrobienia powstałych zaległości, na którą wskazało 45 uczniów (39,5%). Ponadto, maturzyści pragną lepiej przyswoić zagadnienia omawiane w szkole. Ta przyczyna była istotna dla 41 osób (36%).

Jak podają badani, korepetycji udziela im głównie inny nauczyciel danego przedmiotu. Na tę odpowiedź wskazało 67 badanych (58,8%). Co czwartemu maturzyście (24,6%) lekcji udziela osoba, która zawodowo zajmuje się daną dziedziną, ale nie jest nauczycielem. 15 osób (13,2%) korzysta z odpłatnej pomocy studenta, a 4 badanych (3,5%) przyznaje, że uczęszcza na zajęcia do nauczyciela, który go uczy w szkole, co jest jak najbardziej etycznie naganne i nie powinno mieć miejsca.

Najbardziej popularną formą zajęć ucznia z korepetytorem są spotkania indywidualne. Na taką organizację korepetycji wskazuje 99 badanych (86,8%). Maturzyści stosunkowo rzadko pomimo niższej ceny decydują się na zajęcia w grupach. Wolą mieć korepetytora na „wyłączność”. Wówczas w każdej chwili mogą zadać mu pytanie, a on sam może bezpośrednio pracować z jednym uczniem, poświęcając mu cały swój czas.

Wszyscy wiedzą, jak ważna jest systematyczność podczas nauki, dlatego też maturzyści zostali zapytani o tę kwestię i okazało się, że dokładnie połowa badanych (57 osób) uczęszcza na korepetycje systematycznie przez cały rok szkolny. W stosunku do tych osób można zaryzykować stwierdzenie, że wyszły one z założenia, że kształcenie szkolne im nie wystarcza, i dlatego próbują poszerzyć swoje wiadomości i umiejętności poza sferą działania publicznej edukacji. Drugą połowę stanowią badani, którzy uczęszczają na płatne lekcje od czasu do czasu przez cały rok szkolny (17,5%) lub tylko w drugim semestrze (19,3%), oraz ci, którzy jednak doszli do wniosku, że korepetycje są im stale potrzebne, i rozpoczęli systematycznie na nie uczęszczać w drugim semestrze. Ta ostatnia grupa jest najmniej liczna i stanowi ją 12 badanych (13,2%). Jeśliby dodać uczniów, którzy regularnie uczęszczają na korepetycje (nie uwzględniając, czy miało to miejsce przez cały rok, czy też tylko przez drugi semestr), to okaże się, że blisko 2/3 badanych (63,2%) regularnie w klasie maturalnej korzysta z korepetycji.

Podsumowanie

Jak dowodzą przeprowadzone badania, wśród maturzystów uczących się w szkołach ponadgimnazjalnych Opola korepetycje są zjawiskiem powszechnym, zwłaszcza w liceum. Warto podkreślić, że uczniowie korzystają z płatnych lekcji wyłącznie z przedmiotów ogólnokształcących, które później zdają na maturze. Korepetycje są traktowane jako uzupełnienie lekcji szkolnych. Pozwalają na dokładniejsze opanowanie omawianego materiału, a przede wszystkim ułatwiają osiągnięcie z matury wyższego wyniku, który jest przepustką na wymarzone studia, a ich ukończenie daje znacznie większe możliwości na znalezienie dobrze płatnej pracy.

Badana zbiorowość nie jest reprezentatywna dla ogółu polskich szkół ponadgimnazjalnych, aczkolwiek uzyskane wyniki korespondują z badaniami prowadzonymi w innych częściach Polski [Gózdź 2012; Długosz 2012; Szewczyk-Jarocka, Nowacka 2013].

Literatura

- Bray M. (2007): *The Shadow Education System: Private Tutoring and Its Implications for Planners*, Paris 2007.
- Bray M. (2011): *The Challenge of Shadow Education. Private tutoring and Its Implications for Policy Makers in the European Union. An Independent Report Prepared for the European Commission by the NESSE Network of Experts*, Brussels 2011.
- Długosz P. (2012): *Korepetycje maturzystów pogranicza w latach 2008–2011*, „Kultura i Edukacja” nr 2.
- Gózdź J. (2012): *Zjawisko korepetycji w percepcji i doświadczeniach młodzieży*, „Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych” nr 3.
- Kowalczyk K. (2009): *Rola wykształcenia i zmiany w jej społecznym spostrzeganiu w latach 1993–2009*, Warszawa 2009.
- Putkiewicz E. (2005): *Korepetycje – szara strefa edukacji*, Warszawa.
- Szewczyk-Jarocka M., Nowacka A. (2013): *Korepetycje – aktualny problem szkolnictwa ponadgimnazjalnego: badania w Płocku*, „Notatki Płockie” nr 1/234.

Streszczenie

Zjawisko korepetycji ma charakter globalny. W Polsce istnieje od dawna i w ostatnich latach znacznie przybrało na sile. Obecnie prywatne lekcje są postrzegane jako coś normalnego. Przedstawione w pracy wyniki badań empirycznych przeprowadzonych wśród maturzystów z Opola pokazują powszechność korepetycji oraz wskazują, jakim motywami kierują się uczniowie korzystający z takich zajęć.

Słowa kluczowe: korepetycje, maturzysta, szkoły ponadgimnazjalne, Opole.